

เรื่อง เต็งหนาม

รายละเอียด

เต็งหนาม ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bridelia retusa* (L.) A.Juss. (ชื่อพ้องวิทยาศาสตร์ *Bridelia spinosa* (Roxb.) Willd., *Clutia retusa* L., *Clutia spinosa* Roxb.)^{[1],[2]} ปัจจุบันจัดอยู่ในวงศ์มะขามป้อม (PHYLLANTHACEAE) สมุนไพรเต็งหนาม มีชื่อเรียกอื่นว่า เปาหนาม (ลำปาง), อังหนาม (นครพนม), รั้งโตน (นครราชสีมา), เต็งหนาม (ราชบุรี), จาสีลิกปิวก (เขมร-สุรินทร์), ว้อโบ (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี) เป็นต้น

ลักษณะของเต็งหนาม

ต้นเต็งหนาม จัดเป็นพรรณไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นผลัดใบ ลำต้นตั้งตรง มีความสูงได้ถึง 20 เมตร เรือนยอดไม่แน่นอน เปลือกต้นอ่อนเป็นสีเทาอ่อนหรือสีน้ำตาลเทา ผิวเรียบ ส่วนต้นแก่เปลือกต้นจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลแก่ แตกเป็นร่องยาวและมีหนามแข็งขนาดใหญ่ขึ้นบริเวณลำต้น พบขึ้นทั่วไปในป่าดิบแล้ง ป่าผลัดใบ ที่โล่งแจ้ง และที่รกร้างว่างเปล่า ทั่วทุกภาคของประเทศ ที่ระดับความสูงประมาณ 600-1,100 เมตร

ใบเต็งหนาม ใบเป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ ลักษณะของใบเป็นรูปรีแกมขอบขนาน ปลายใบแหลมหรือมน

โคนใบมน ส่วนขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย ใบมีขนาดกว้างประมาณ 4-9 เซนติเมตร และยาวประมาณ 8-20 เซนติเมตร ขนาดใบที่ปลายกิ่งจะมีขนาดเล็กกว่าใบที่อยู่ถัดไป ใบเรียงตัวในแนวระนาบ ยอดอ่อนมีขนสีเทา แต่ใบแก่ด้านบนเกลี้ยง ยกเว้นบนเส้นใบ ส่วนด้านล่างมีขนหรือเรียบเกลี้ยง มีเส้นใบข้างตรงและขนานกัน 16-24 คู่ เส้นใบข้างจรดกับเส้นใบย่อยที่ขอบใบ เนื้อใบหนา ท้องใบมีขนนุ่มสีขาว ใบเมื่อแก่จะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลออกชมพูก่อนทิ้งใบ ก้านใบยาวประมาณ 0.6-1.2 เซนติเมตร ไม่มีต่อม มีหูใบแหลมขนาดประมาณ 2 มิลลิเมตร หลุดร่วงได้ง่าย

ดอกเต็งหนาม ออกดอกเป็นช่อเชิงลดแยกแขนงตามซอกใบ และมักออกตามปลายยอดกิ่งที่ใบหลุดร่วงเป็นส่วนใหญ่ ช่อดอกมีลักษณะยาวเรียว ช่อแน่น มีดอกย่อยจำนวนมากประมาณ 8-15 ดอก ดอกมีขนาดเล็ก ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.5 เซนติเมตร ดอกเป็นแบบแยกเพศ กลีบดอกเป็นสีเขียวหรือสีเขียวออกเหลือง อาจพบที่มีประสีส้มหรือสีแดงบ้าง กลีบดอกมี 5 กลีบ ปลายแตกออกเป็นซี่ ๆ ก้านดอกมีลักษณะอ้วน ขนาดสั้นกว่า 2 มิลลิเมตร ดอกเพศผู้มีเกสรเพศผู้ แต่เกสรเพศเมียเป็นหมันเชื่อมเป็นแท่งตรงกลางดอก ขนาดประมาณ 1-1.5 มิลลิเมตร ปลายแท่งแผ่ออกเป็น 5 อับเรณู ส่วนดอกเพศเมียมีก้านชูเกสร 2 อัน ที่ปลายแยก รังไข่มีขนาดเล็กกว่า 1.5 มิลลิเมตร มีส่วนของหมอนรองดอกเป็นรูปคนโทปิดไว้ ส่วนกลีบเลี้ยงหนา มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม มีขนาดประมาณ 1.5-2 มิลลิเมตร ออกดอกในช่วงประมาณเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน

ผลเต็งหนาม ผลเป็นผลสด ฉ่ำน้ำ ลักษณะของผลเป็นรูปทรงกลมหรือรูปไข่ แข็งและไม่แตก มีขนาดประมาณ 0.5-0.9 เซนติเมตร ผลเมื่ออ่อนจะเป็นสีเขียว เมื่อสุกแล้วจะเปลี่ยนเป็นสีดำหรือสีฟ้าอมม่วง เนื้อในบางเป็นผลเมล็ดเดี่ยว เมล็ดค่อนข้างกลม มีสีน้ำตาลแดง ขนาดประมาณ 0.4-0.5 เซนติเมตร จะติดผลในช่วงประมาณเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม

สรรพคุณของเต็งหนาม

- ตำรายาไทยจะใช้เปลือกต้นเต็งหนาม นำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาฝาดสมานอย่างแรง และใช้รากเข้ายาสมานท้อง แก้บิด แก้ท้องร่วง และใช้เป็นยาห้ามเลือด (เปลือกต้น, ราก)
- ยาพื้นบ้านทางภาคอีสานจะนำเปลือกต้นเต็งหนามมาบั้งไฟ แล้วแช่น้ำเกลือ ใช้ดื่มเป็นยาแก้ท้องร่วง (เปลือกต้น)
- ตำรายาอายุรเวทของอินเดียจะนำใบเต็งหนามมาต้มกินเป็นยารักษาบิด และใช้ใบเป็นยารักษาโรคติดเชื้อที่ทางเดินปัสสาวะ (ใบ)
- น้ำต้มจากเปลือกใช้กินเป็นยาสลายนิ่วในกระเพาะปัสสาวะ (เปลือกต้น)
- เปลือกต้นใช้ต้มกินเป็นยาคุมกำเนิดสำหรับสตรี (เปลือกต้น)
- ใบเต็งหนามใช้ร่วมกับพืชอื่นและน้ำมันละหุ่ง น้ำมันมะพร้าว และน้ำมันขิง ใช้เป็นยาทารักษาแผล (ใบ)

7. เปลือกต้นใช้ตำผสมกับผักเสี้ยนผีทั้งต้น และหัวเห็ดห่ม ทำเป็นลูกประคบแก้ปวดหัวเข่า (เปลือกต้น)
8. ยางจากเปลือกต้นนำมาผสมกับน้ำมันงา ใช้เป็นยาทาถอนแสบแก้อาการปวดข้อ (ยางจากเปลือกต้น)
9. ในประเทศศรีลังกาจะใช้เปลือกต้นและรากต้มน้ำดื่มเป็นยารักษาโรคข้อรูมาติซึม และใช้เป็นยาฝาดสมาน (เปลือกต้น, ราก)

ข้อมูลทางเภสัชวิทยาของเต็งหนาม

1. เปลือกต้นเต็งหนามพบสารในกลุ่ม bisabolane sesquiterpenes ได้แก่ (E)-4-(1,5-dimethyl-3-oxo-1-hexenyl) benzoic acid, (E)-4-(1,5-dimethyl-3-oxo-1,4-hexadienyl) benzoic acid, (R)-4-(1,5-dimethyl-3-oxo-4-hexenyl) benzoic acid, (-)-isochaminic acid, (R)-4-(1,5-dimethyl-3-oxohexyl) benzoic acid (ar-todomatuic acid) และสารอื่น ๆ ที่พบ ได้แก่ 5-allyl-1,2,3-trimethoxybenzene (elemicin), (+)-sesamin and 4-isopropylbenzoic acid (cumic acid)
2. สารสกัดแอลกอฮอล์จากเปลือกต้นเต็งหนาม มีฤทธิ์ลดความดันโลหิต ด้านเนื้องอก ไม่มีความเป็นพิษเฉียบพลันในสัตว์ทดลอง
3. สารสกัดแอลกอฮอล์จากใบและต้นเต็งหนาม มีความเป็นพิษต่อเซลล์มะเร็งเม็ดเลือดขาว และต้านเชื้อไวรัสเอดส์ได้โดยการยับยั้งเอนไซม์ reverse transcriptase ในหลอดทดลอง
4. สารสกัดเมทานอลจากใบเต็งหนาม มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อแบคทีเรียที่ก่อโรคทางเดินปัสสาวะ ดังนี้ Staphylococcus aureus, Enterococcus faecalis, Enterobacter aerogenes, Acinetobacter baumannii และ Pseudomonas aeruginosa โดยมีค่าความเข้มข้นต่ำสุดที่ฆ่าเชื้อได้ (MBC) เท่ากับ 1.51, 3.41, 3.41, 4.27 และ 9.63 mg/ml ตามลำดับ
5. สารสกัดจากเปลือกต้นมีฤทธิ์ต้านเชื้อราที่ก่อโรคพืช (Cladosporium cladosporioides)
6. สารไอโซฟลาโวนจากใบเต็งหนาม มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียทั้งแกรมลบและแกรมบวกได้หลายชนิด

ประโยชน์ของเต็งหนาม

1. ผลมีรสฝาด รับประทานได้ และเป็นอาหารของนก
2. ใบใช้เป็นอาหารสำหรับสัตว์
3. เปลือกต้นมีสารแทนนินที่ใช้ในทางเภสัชกรรม เพราะมีคุณสมบัติเป็นสารต่อต้านไวรัสบางชนิด
4. เนื้อไม้เต็งหนามมีสีแดงขุ่น สามารถนำมาใช้ในงานการก่อสร้างได้ เช่น การใช้ทำเสา รวมไปถึงเครื่องมือเครื่องใช้ทางอุตสาหกรรม

คำสำคัญ : เต็งหนาม

ที่มา : <https://medthai.com/>

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2020-06-01

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1631&code_db=610010&code_type=01

The Office Of Academic Resource Information And Technology